

BÜEFAD

BARTIN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

Ⓜ Cilt /Volume:1

Ⓜ Sayı/Issue:1

Ⓜ Kış/Winter 2012

Hakemli Dergi

- AYRI BASIM (e-baskı) / SPECIAL EDITION -

Yrd. Doç. Dr. Sedat BALLYEMEZ

TDK Yazım/İmlâ Kılavuzlarının Kısaltmalar Bölümleri Üzerine
Bir Değerlendirme

An Assesment On Abbreviations In Spelling Book Published By TDK

Refereed Journal

BARTIN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

BARTIN UNIVERSITY JOURNAL OF FACULTY OF EDUCATION

Cilt/ Volume: 1, Sayı/ Issue: 1, Kış/ Winter 2012

ISSN: 1308-7177

Sahibi

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Adına
Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ (Dekan)

Editör

Yrd. Doç. Dr. Sedat BALYEMEZ

Alan Editörleri

Doç. Dr. Çetin SEMERCİ
(Ölçme ve Değerlendirme)
Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ
(Program Geliştirme)
Yrd. Doç. Dr. Aysun Nüket ELÇİ
(Matematik Eğitimi)
Yrd. Doç. Dr. Ayşe Derya IŞIK
(Sınıf Öğretmenliği)
Yrd. Doç. Dr. Fatma ÜNAL
(Sosyal Bilgiler Eğitimi)
Yrd. Doç. Dr. Murat GENÇ
(Fen Eğitimi)
Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan KARABURGU
(Türkçe Eğitimi)

Sekretarya

Arş. Gör. Hasan Basri KANSIZOĞLU

Teknik Sorumlu

Arş. Gör. Barış ÇUKURBAŞI

İletişim

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi
74100 BARTIN – TÜRKİYE
Tel: 0378 223 52 07
Faks: 0378 223 52 08
e-posta: buiefad@bartin.edu.tr

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (BÜEFAD), yılda iki kez yayımlanan ulusal hakemli bir dergidir. Yazıların sorumluluğu, yazarlarına aittir.

Owner

On Behalf of Bartın University Education Faculty
Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ (Dean)

Editor

Assist. Prof. Dr. Sedat BALYEMEZ

Field Editors

Assoc. Prof. Dr. Çetin SEMERCİ
(Measurement and Evaluation)
Assoc. Prof. Dr. Nuriye SEMERCİ
(Curriculum Development)
Assist. Prof. Dr. Aysun Nüket ELÇİ
(Mathematics Education)
Assist. Prof. Dr. Ayşe Derya IŞIK
(Primary Education)
Assist. Prof. Dr. Fatma ÜNAL
(Social Science Education)
Assist. Prof. Dr. Murat GENÇ
(Science Education)
Assist. Prof. Dr. Oğuzhan KARABURGU
(Turkish Education)

Secretary

RA. Hasan Basri KANSIZOĞLU

Technical Assistant

RA. Barış ÇUKURBAŞI

Contact

Bartın University Faculty of Education
74100 BARTIN – TURKEY
Tel: 0378 223 52 07
Fax: 0378 223 52 08
e-mail: buiefad@bartin.edu.tr

Bartın University Journal of Education Faculty (BUJFED) is a national refereed journal that is published two times a year. The responsibility lies with the authors of papers.

YAYIN DANIŞMA KURULU / EDITORIAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet ARIKAN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN	Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet N. SERİNSU	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Cemal TOSUN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet KIRKILIÇ	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Hayati AKYOL	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin ALKAN	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. İsmet EMRE	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. M. Fatih TAŞAR	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mimar TÜRKKAHRAMAN	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Murat ÖZBAY	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. N. Hikmet POLAT	Niğde Üniversitesi
Prof. Dr. Ramazan KAPLAN	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Recai DOĞAN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Safure BULUT	ODTÜ
Prof. Dr. Şefik YAŞAR	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Yavuz TAŞKESENLİGİL	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Aziz KILIÇ	ÇOMÜ
Doç. Dr. Bahri ATA	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Bilgin Ünal İBRET	Kastamonu Üniversitesi
Doç. Dr. Çavuş ŞAHİN	ÇOMÜ
Doç. Dr. Çetin SEMERCİ	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Emine KOLAÇ	Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Eyyüp COŞKUN	Mustafa Kemal Üniversitesi
Doç. Dr. Gıyasettin AYTAŞ	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Kamil İŞERİ	Niğde Üniversitesi
Doç. Dr. Kubilay YAZICI	Niğde Üniversitesi
Doç. Dr. Neşe TERTEMİZ	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer KÜÇÜK	Kastamonu Üniversitesi
Doç. Dr. Tolga GÜYER	Gazi Üniversitesi

BU SAYININ HAKEMLERİ / REFEREES OF THIS ISSUE

Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN	Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. Enver Aydın KOLUKISA	Karabük Üniversitesi
Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Caner KERİMOĞLU	Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Çetin SEMERCİ	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Esra BUKOVA GÜZEL	Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Firdevs KARAHAN	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. İmam Bakır ARABACI	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Kürşad YILMAZ	Dumlupınar Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Suat BAL	K. Sütçü İmam Üniversitesi
Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ali KARATAŞ	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Aysun Nüket ELÇİ	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ayşe Derya IŞIK	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ebubekir BOZAVLI	Atatürk Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Fatma ÜNAL	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Gökhan ATMACA	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hamide ÇAKIR	Nevşehir Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Harun ER	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hasan Said TORTOP	Bülent Ecevit Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin YOLCU	Kastamonu Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Necati HIRÇA	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nihal ÇALIŞKAN	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan KARABURGU	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sedat BALYEMEZ	Bartın Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Suat TÜRKOĞUZ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şafak BAYIR	Karabük Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Umut SARAÇ	Bartın Üniversitesi

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Ramazan KAPLAN		
Başlarken		
<i>Getting Started</i>		1
Firdevs GÜNEŞ		
Sunuş		
<i>Preface</i>		2
Firdevs GÜNEŞ		
Eğitimde Zihinsel Bağımsızlık		
<i>Mental Independence In Education</i>		3-21
Çetin SEMERCİ – Nuriye SEMERCİ – Ayşe ELİÜŞÜK – Seçil Eda KARTAL		
Öğretmenlik Mesleğinin Gündemine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Bartın İli Örneği)		
<i>Teachers' Views on Teaching Profession Agenda (Bartın Province Case)</i>		22-40
Sedat BALYEMEZ		
TDK İmlâ/Yazım Kılavuzlarının Kısaltmalar Bölümleri Üzerine Bir Değerlendirme		
<i>An Assessment On Abbreviations In Spelling Book Published By TDK</i>		41-57
Tuğba YANPAR YELKEN – Kerim ÜNAL – Mesut ÖZONUR – Halil KAMIŞLI		
The Problems Of The International Students: Comparison Of Turkey And Belgium		
<i>Uluslararası Öğrencilerin Problemleri: Türkiye ve Belçika Karşılaştırması</i>		58-76
Murat GENÇ		
Öğretmenlerin Çoklu Zekâ Alanları İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi		
<i>Investigating Of The Relation Between The Teachers' Multiple Intelligences And Problem Solving Skills</i>		77-88
Ayşe Derya IŞIK		
Sunular Yardımıyla Öğrencilerin Yaratıcı Düşünme Becerilerini Geliştirme		
<i>Development Students' Creative Thinking Skills Using Presentations</i>		89-96
Gökhan BAŞ		
An Analysis of Pupil Control Ideology of Primary Teachers From Different Variables		
<i>Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenci Kontrol İdeolojilerinin Farklı Değişkenler Açısından Analizi</i>		97-109
Fatma ÜNAL		
Ortaokul 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında İnsan Hakları Üzerine Bir Çözümleme		
<i>An Analysis On Human Rights In Citizenship And Democracy Curriculum And Textbooks Of 8th Elementary Education</i>		110-127
Ali Günay BALIM – Suat TÜRKÖĞÜZ – Güliz AYDIN – Ertuğ EVREKLİ		
Activity Plans Based On 7E Model Of Constructivist Approach On The Subjects Of "Matter And Heat" In Science And Technology Course		
<i>Fen ve Teknoloji Dersinin "Madde ve Isı" Konularında Yapılandırmacı Yaklaşımın 7E Modeline Dayalı Etkinlik Planları</i>		128-139
Abdülkadir ÇEKİN		
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Tasavvuf Öğretimi		
<i>Islamic Mysticism Teaching In The Textbook Of Religion Culture And Ethics</i>		140-151

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Suat POLAT - Mustafa ERCENGİZ- Hayati TETİK Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişliklerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi <i>The Investigation In Terms Of Different Variables Of Occupational Exhaustion Of Teachers'</i>	152-173
Mustafa FİDAN – İsmail Mustafa SAK İlköğretim Öğretmenlerinin Tamamlayıcı Ölçme Değerlendirme Teknikleri Hakkında Görüşleri <i>Primary School Teachers Opinions About Complemental Measurement And Assessment Technique</i>	174-189
Veli BATDI – Çetin SEMERCİ Derslerde İstasyon Tekniği Uygulamasının Yansıtıcı Sorgulaması <i>Reflective Inquiry Of The Station Teaching Method In Lessons</i>	190-203
Cengiz ÖZMEN – Harun ER Sanal Ortamda Vatandaşlık <i>Citizenship In A Virtual Environment</i>	204-216
Hasan Basri KANSIZOĞLU Konuşma Dili ve Yazı Dili Etkileşimi <i>The Interaction of Spoken and Written Language</i>	217-235
Çiğdem ALDAN KARADEMİR Sınıf Öğretmenlerinin Fen ve Teknoloji Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri <i>Primary School Teachers' Opinions Related to Science and Technology Literacy</i>	236-251
Necati HIRÇA – Murat GENÇ Fen Eğitiminde Materyal Tasarımı için Medya ve Teknoloji <i>Using the Basis of the Media for Material Design in Science Teaching</i>	252-260

TDK İmlâ/Yazım Kılavuzlarının Kısaltmalar Bölümleri Üzerine Bir Değerlendirme*

Yrd. Doç. Dr. Sedat BALLYEMEZ

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi
sedatbalyemez@bartin.edu.tr

Özet: Bu çalışmada, TDK tarafından çıkarılan imlâ/yazım kılavuzlarındaki kısaltmalar incelenmiştir. Kısaltmaların yazımındaki farklılıklar, kısaltmaların kapsamı ve sayısı üzerinde durulmuştur. 1928’de Dil Encümeni tarafından hazırlanan İmlâ Lûgati dâhil olmak üzere 2012’e kadar basılan 27 kılavuz, çalışmanın ana malzemesini oluşturmaktadır. Tıpkıbasım olduğu belirtilen 2008 ve 2009 kılavuzları ile 1970’te ikinci kez basılan kılavuzlardan biri, incelemenin dışında tutulmuştur. Geriye kalan 24 kılavuzdaki bütün kısaltmalar taranarak listelenmiş ve bir veri bankası oluşturulmuştur. Karşılaştırma yoluyla elde edilen veriler, tablolar veya metin içi açıklamalar hâlinde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kısaltmalar, Kısaltmalar Dizini, Kısaltmaların Yazımı, Yazım Kılavuzu, Türk Dil Kurumu (TDK).

An Assessment On Abbreviations In Spelling Book Published By TDK

Abstract: This study deals with the abbreviations in spelling books published by TDK with special attention to the orthographical features and comprehensiveness of abbreviations giving statistical information on it. Including Lexical Spelling which is published by Language Committee in 1928, total of 27 spelling books were examined in the study. The spelling books published in 2008 and 2009 were excluded since these two are facsimile edition. In 1970, spelling book published twice, therefor we examined one of them. All of the abbreviations in total of 24 spelling books, were listed and a data bank was established which made it possible to make comparisons.

Key Words: Abbreviations, Abbreviations Index, Spelling of Abbreviations, Spelling Book, Turkish Language Establishment.

* Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından düzenlenen Uluslararası Yaşayan Türkçe Bilgi Şöleni’nde (30 Mayıs – 01 Haziran 2012) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Dilin konuşulmasında ve yazılmasında birlik sağlanması, o dilin korunması ve gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarılması bakımından son derece önemlidir. Yazım kılavuzları, dil kullanımında birliği sağlayacak araçların başında gelmektedir. Toplumdaki değişimlere bağlı olarak dil de sürekli bir değişim içindedir. Bu nedenle bir dilin yazım kılavuzu, o dildeki değişim ve gelişmeleri takip etmeli ve bu değişiklikleri belirli kurallara bağlamalıdır. Aksi takdirde yazım birliğinin bozulacağı bir gerçektir.

Başta kurum ve kuruluş adları olmak üzere birçok kelime veya kelime grubunun kısaltılması, anlatımda kolaylık sağlamaktadır. Bu nedenle gerek yazılı gerekse sözlü anlatımda kısaltmalara sıkça başvurulmaktadır. Hatta birçok kısaltma, kısaltıldığı dil birliğinden bağımsız olarak başlı başına bir kelime gibi dile yerleşmiş durumdadır. Özellikle yazılı anlatımdaki kullanım sıklığı dikkate alındığında yazım birliğinin sağlanmasında kısaltmaların yazımının da önemli bir yeri vardır. Bundan dolayı, hazırlanan yazım kılavuzlarında kısaltmaların yazımına ilişkin yeterli bilginin ve zengin bir kısaltmalar dizininin bulunması, göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmanın genel amacı, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan imlâ/yazım kılavuzlarında kısaltmaların nasıl ele alındığını tespit etmektir. Böylelikle kısaltmaların yazımında yapılan değişiklikleri ortaya koymak, kılavuzların kısaltmalar bölümlerinin yeterliliği üzerinde değerlendirmede bulunmak ve öneriler sunmak mümkün olacaktır. Çalışmada, tarama modeli kullanılarak TDK'nin çıkardığı bütün yazım kılavuzları incelenmiş; bu kılavuzlarda yer alan kısaltmalar listelenerek dizindeki kısaltma sayısı, kısaltmanın yazım ve açılımı bakımından karşılaştırma yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlar, tablo veya metin içi açıklama yoluyla verilmiştir.

Cumhuriyet döneminde, yazım birliğinin sağlanması yönünde atılan adımlardan ilki, Dil Encümeni tarafından hazırlanan ve 1928'de Devlet Matbaasında basılan İmlâ Lûgati'dir. Türk Dil Kurumunun kurulmasından sonra ise yazım kılavuzu çıkarma görevi, Kurum tarafından yerine getirilmiştir. Resmî anlamda TDK tarafından çıkarılan ilk kılavuz, 1941'de çıkarılan İmlâ Kılavuzu'dur. Ancak eserin ön sözünde, hazırlanan bu kılavuzun İmlâ Lûgati'nin ikinci baskısı olarak kabul edildiği belirtilmiştir (TDK, 1941, VIII). 1948 kılavuzunun iç kapağında ise "İmlâ Lûgati'nin üçüncü basımı" yazmaktadır. Buradan hareketle İmlâ Lûgati'ni de Kurum yayını olarak değerlendirmek mümkün olduğu için bu eser de çalışmamız sınırları içine dâhil edilmiştir. TDK'nin son kılavuzu ise 2011 yılında hazırlanmıştır ve bu eserde önceki baskılara

göre bazı değişiklikler yapılmıştır*. Sonuç olarak çalışmamızın ana malzemesini 1928 – 2012 yılları arasında (1928, 1941, 1948, 1956, 1957, 1960, 1962, 1965, 1966, 1967, 1969, 1970 -iki baskı-, 1973, 1975, 1977, 1980, 1981, 1985, 1988, 1993, 1996, 2000, 2005, 2008, 2009, 2012) basılan kılavuzlar oluşturmaktadır.

Bu kılavuzların tamamı, bir önceki kılavuza göre çok büyük farklılıklar içeren niteliğe sahip değildir; ya bir önceki kılavuzun aynısıdır ya da çok az değişiklik içermektedir. Meselâ 1941’de belirlenen kurallara 1956’da iki, 1957’de ise bir madde daha eklenmiştir, geri kalan kısımlar 1965’e kadar aynı kalmıştır (TDK, 1965, VIII). Kılavuz, 1965 – 1975 yılları arasında sekiz defa basılmıştır ama bu baskılarda çok büyük farklılık yoktur. Dikkat çeken en önemli fark; 1965, 1966, 1967, 1969 kılavuzlarındaki “*kelimelerin*” 1970’ten sonra “*sözcük*” olmasıdır. Biz, bu tür küçük değişikliklerin kısaltmalarda da karşımıza çıkabileceğini dikkate alarak bütün kılavuzları incelemenin daha doğru olacağını düşündük. 1970’te iki baskı yapıldığı için bu baskılardan sadece birini inceledik. Diğer kılavuzların aksine iç kapağına “tıpkıbasım” notu düşülen 2008 ve 2009 tarihli kılavuzları, incelememizin dışında tuttuk. Böylece 1928-2012 arasında 27 defa basılan kılavuzdan 24’ünü incelemiş olduk.

Kılavuzları hazırlayan komisyonların dile yaklaşımı, kılavuzlardaki kurallara da yansımıştır; zaman içinde kılavuzların yapısında, isminde ve baskı numaralarında değişiklik olmuştur. Baskı numaralarındaki bu karışıklığı gidermek amacıyla 2005’e kadar çıkan bütün kılavuzlar sıralanmış ve 2005 kılavuzu “24. Baskı” olarak kabul edilmiştir. Böylece 1928’den itibaren çıkarılan bütün kılavuzlar arasında devamlılık sağlanmıştır. Hazırlanmış süreçlerini, yaklaşımlarını dikkate aldığımızda, genel bir değerlendirme ile kılavuzları şu gruplara ayırmak mümkündür:

Tablo 1: TDK Tarafından Çıkarılan Kılavuzlar

Yıl Aralığı	Basılan Kılavuzlar ve Adları	Baskı Numarası	TDK 2005’e Göre Baskı Numarası
1928	1928 – İmlâ Lûgati	1. Baskı	1. Baskı
1941-1962	1941 – İmlâ Kılavuzu	2. Baskı	2. Baskı
	1948 – İmlâ Kılavuzu	3. Baskı	3. Baskı
	1956 – İmlâ Kılavuzu	4. Baskı	4. Baskı
	1957 – İmlâ Kılavuzu	5. Baskı	5. Baskı
	1960 – İmlâ Kılavuzu	6. Baskı	6. Baskı
	1962 – İmlâ Kılavuzu	7. Baskı	7. Baskı
1965 – 1975	1965 – Yeni İmlâ Kılavuzu	1. Baskı	8. Baskı
	1966 – Yeni İmlâ Kılavuzu	2. Baskı	9. Baskı
	1967 – Yeni İmlâ Kılavuzu	3. Baskı	10. Baskı

* Bildiri sunulduğu sırada bu kılavuzdaki bilgiler, Kurumun web sayfasında yayımlanmasına rağmen basılı nüshası olarak yayımlanmamıştı. Söz konusu Kılavuz, 2011’de yayına hazırlanmış ancak 2012 sonbaharında basılmıştır. Bildiriye hazırlarken ve sunarken kullandığımız “2011” yılını “2012” olarak güncelliyoruz.

Yıl Aralığı	Basılan Kılavuzlar ve Adları	Baskı Numarası	TDK 2005'e Göre Baskı Numarası
1965 - 1975	1969 – Yeni İmlâ Kılavuzu	4. Baskı	11. Baskı
	1970 – Yeni Yazım (İmlâ) Kılavuzu	5. Baskı	12. Baskı
	1970 – Yeni Yazım (İmlâ) Kılavuzu	6. Baskı	13. Baskı
	1973 – Yeni Yazım Kılavuzu	7. Baskı	14. Baskı
	1975 – Yeni Yazım Kılavuzu	8. Baskı	15. Baskı
1977 – 1981	1977 – Yeni Yazım Kılavuzu	9. Baskı	16. Baskı
	1980 – Yeni Yazım Kılavuzu	10. Baskı	17. Baskı
	1981 – Yeni Yazım Kılavuzu	11. Baskı	18. Baskı
1985 – 1993	1985 – İmlâ Kılavuzu	Belirtilmemiş	19. Baskı
	1988 – İmlâ Kılavuzu	Belirtilmemiş	20. Baskı
	1993 – İmlâ Kılavuzu	Belirtilmemiş	21. Baskı
1996 – 2012	1996 – İmlâ Kılavuzu	Belirtilmemiş	22. Baskı
	2000 – İmlâ Kılavuzu	Belirtilmemiş	23. Baskı
	2005 – Yazım Kılavuzu	24. Baskı	24. Baskı
	2008 – Yazım Kılavuzu	25. Baskı	25. Baskı
	2009 – Yazım Kılavuzu	26. Baskı	26. Baskı
	2012 – Yazım Kılavuzu	27. Baskı	27. Baskı

3. KILAVUZLAR VE KISALTMALAR BÖLÜMLERİ

1965'e kadar yayımlanan kılavuzlarda özel bir kısaltmalar bölümü ve dizin bulunmamaktadır. 1928 İmlâ Lûgati'nin girişinde Türkçe ve yabancı kelimelerin nasıl yazılacağı, büyük harflerin kullanıldığı yerler, birleşik kelimelerin yazılışı gibi bazı genel kurallar hakkında bilgi verilmiştir. Ancak bu bölümde herhangi bir kısaltma örneği veya kısaltmaların nasıl yazılacağına ilişkin bilgi verilmemiştir. 1941 – 1962 yılları arasında yayımlanan kılavuzlarda da kısaltmalar için özel bir bölüm yer almamıştır. Ancak büyük harflerin kullanılışı (İmlâ Kılavuzu 1941: XIX) ve noktalama işaretleri bölümlerinde (İmlâ Kılavuzu 1941: XL) kısaltmaların ilk harflerinin büyük yazılacağı ve kısaltmalardan sonra nokta kullanılacağı belirtilerek *T.B.M.M.*, *Mf. V.*, *Dr.*, *Prof.*, *P.T.T.*, *B. (bay)*, *Bn. (bayan)*, *bk.*, *v.b.* kısaltmaları örnek olarak verilmiştir. Yani bu kılavuzda sadece sekiz kısaltmaya yer verilmiştir. Aynı bilgiler ve örnek kısaltmalar, 1948 (TDK, 1948, XIX-XL), 1956 (TDK, 1956, XI-XXV), 1957 (TDK, 1957, XI-XXV) ve 1960'ta (TDK, 1960, XI-XXV) da yer almıştır. 1962'de ise *Mf.V.* kısaltması, yerini *M.Eğ.B.* kısaltmasına bırakmıştır (TDK, 1962, XI-XXV).

1965 kılavuzu, kısaltmalar açısından bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Kendisinden önceki kılavuzlardan farklı olarak bu kılavuzun sonuna toplam 391 kısaltmanın yer aldığı bir kısaltmalar listesi eklenmiştir. Eserin ön sözünde bu durumun bir yenilik olduğu belirtilmiştir (TDK, 1965, XXI). Ancak bu kılavuzda da kısaltmaların nasıl yazılacağını anlatan ayrı bir bölüm açılmamış, büyük harfler ve nokta işaretinin kullanıldığı yerlerde birer madde ile

yetinilmiştir (TDK, 1965, 31-34). 1977 ve 1980 kılavuzlarında ise kısaltmaların yazımına ilişkin tek açıklama nokta işareti altında verilmiştir (TDK, 1977, 38; TDK, 1980, 39).

Kısaltma listesinin daha sonradan “On Birinci Baskı Eki” olarak yayımlandığı 1981 kılavuzu, kısaltmaların yazımına ilişkin ayrı bir bölümün açıldığı ilk kılavuzdur. Eserin 48. maddesinde “Kısaltmaların Yazımı” şeklinde özel bir başlık açılmış ve bu başlıkta dört alt maddede kısaltmaların nasıl yazılacağı hakkında bilgi verilmiştir. Bu alt maddelerde örnek olarak sıralanan *Müd. (Müdür)*, *biy. (biyoloji)*, *muh. (muhasabe)*, *ede (edebiyat)*, *dey (deyim)*, *say. (sayfa)*, *imz. (imza)*, *ruhb. (ruhbilim)*, *dokb. (dokubilim)*, *yerb. (yerbilim)*, *gökb. (gökbilim)*, *topb. (toplumbilim)*, *ahlb. (ahlakbilim)*, *kuşb. (kuşbilim)* gibi kısaltmalar (TDK, 1981, 31-33), esere ek olarak verilen “kısaltmalar listesinde” bulunmamaktadır. Bu örneklerle birlikte kılavuzdaki toplam kısaltma sayısı 283’tür.

1985 kılavuzunda da kısaltmaların yazımını içeren özel bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde kısaltmalarda nokta kullanımı, kısaltmalara getirilen eklerin nasıl yazılacağı konusunda bilgi verilmiştir (TDK, 1985, 38-39). 1965’ten beri her kılavuzda yer alan kısaltmalar listesine 1985, 1988 ve 1993 kılavuzlarında yer verilmemiştir. Bunun yerine kısaltmaların yazımının anlatıldığı bölümde “Sık Kullanılan Kısaltmalar” adıyla (TDK, 1985, 38; TDK, 1988, 39; TDK, 1993, 40) 33-35 arasında kısaltmayı içeren bir liste verilmiştir. TBMM, PTT, MTA, DSİ, NATO, ABD, THY, BM gibi kısaltmalar ise bu liste içinde değil de maddelerin açıklamasında örnek olarak sıralanmıştır. Bu kısaltmalarla birlikte kılavuzda verilen kısaltma sayısı 1985 ve 1988’de 54, 1993’te ise 52’dir. Bu bakımdan 1985, 1988 ve 1993 kılavuzlarında, kısaltmaların listelenişi bakımından bir yetersizlik olduğunu söylemek mümkündür.

1996 ve sonraki kılavuzlarda ise kısaltmaların yazımına daha fazla önem verildiği gözlenmektedir. Bu kılavuzlarda da kısaltmaların yazımını açıklayan özel bir bölüm açılmış ve bu bölümde önceki yıllardan daha ayrıntılı bilgiler verilmiştir (TDK, 1996, 65; TDK, 2005, 50). 1985’ten itibaren kılavuzda yer verilmeyen kısaltmalar dizini, 1996’da ve sonraki yıllarda tekrar kılavuza girmiştir. 1996’da 395 kısaltma içeren dizindeki kısaltma sayısı, 2000’de 404’e, 2005’te 561’e ve 2012’de 1046’ya çıkmıştır. Kılavuzlardaki toplam kısaltma sayısı şu şekildedir:

Tablo 2: Kılavuzlarda Yer Alan Kısaltma Sayıları

Kılavuz	Sayı
1928	0
1941, 1948, 1956, 1957, 1960, 1962	8
1965	391
1966	404

Kılavuz	Sayı
1967	409
1969, 1970, 1973, 1975	418
1980	282
1981	283
1985, 1988	54
1993	52
1996	395
2000	404
2005	561
2012	1046

4. KISALTMALAR BÖLÜMLERİNİN KAPSAMI

Dil kullanıcıları, kelimeleri doğru yazmaya özen gösterirken kısaltmaların yazımında aynı özeni göstermemekte; kendilerine özel bir yazım şekli geliştirmektedirler. Meselâ “nöbetçi” kelimesi, “Nö., Nb., Nöb.” şeklinde kısaltılmış olarak karşımıza çıkabilmektedir. Öyle ki uygulamada her meslek grubu, kurum veya kişiye özgü yazım kurallarıyla oluşturulmuş kısaltmalarla karşılaşmak mümkündür. Bu nedenle dildeki bütün kısaltmaları standart hâle getirip listelemek ve bütün kısaltmaların bu listeye göre yapılmasını sağlamaya çalışmak gerekmektedir. Kısaltmalar dizininde ne kadar çok kısaltmaya yer verilirse yazım birliğinin sağlanması da o kadar kolaylaşacaktır.

İncelediğimiz kılavuzlardaki kısaltmalar bölümlerinin kapsamı hakkında genel olarak şu tespitlerde bulunabiliriz:

a. Kılavuzların kısaltmalar bölümü hazırlanırken sık kullanılan kurum, kuruluş ve meslek adlarına mutlaka yer vermeye özen gösterilmiştir. 1941-1965 ve 1985-1993 arasındaki kılavuzlarda kapsamlı bir kısaltmalar dizini bulunmadığını yukarıda belirtmiştik. Dolayısıyla bütün kılavuzların kapsamı konusunda bir karşılaştırma yapmak mümkün değildir. Ancak kısaltmalar dizini bulunmayan kılavuzların yazım kuralları bölümünde bazı kısaltmalara rastlamaktayız. Buradan hareketle 1941 – 2012 arasındaki bütün kılavuzlarda ortak olan kısaltmaları şöyle sıralayabiliriz:

Tablo 3: 1941 – 2012 arasındaki bütün kılavuzlarda kullanılan kısaltmalar*

Kısaltma	Kısaltmanın Açılımı	Not
B	Bay, Batı	
bk.	Bakınız	
Bn.	Bayan	1985-1993 arasındaki kılavuzlarda yok.
Dr.	Doktor	

* Kısaltmalardaki yazım farkları, ilerleyen bölümlerde incelenecektir. Bu nedenle sıraladığımız bu kısaltmaların ilgili kılavuzdaki özgün yazımı yerine 2012 kılavuzundaki yazımı esas alınmıştır.

Prof.	Profesör	1965'te "Ord. Prof." şeklinde geçiyor.
PTT	Posta, Telefon, Telgraf	
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi	
vb.	ve benzerleri, ve başkası	

1965 - 1981 ve 1996 – 2012 tarihleri arasında yayımlanan bütün kılavuzlarda kısaltmalar listesi veya kısaltmalar dizinin bulunduğunu söylemiştik. Aşağıda listesini verdiğimiz 132 kısaltma, bu kılavuzların hepsinde geçmektedir.

Tablo 4: Kısaltmalar Dizini Bulunan Bütün Kılavuzlarda Yer Alan Kısaltmalar*

A	CD	FIFA	Kora.	Or.	TDK	Uzm.
ABD	cm	FKB	Korg.	Ora.	tel.	Ütgm
AFP	çev.	g	krş.	Org.	telg.	Üçvş.
Alb.	ÇS	Gen.	Kur.	Ort.	Tgm.	vb.
AP	Çvş.	Gnkur.	Kur. Bşk.	öl.	THA	vd.
Apt.	DDT	Gön.	l	PK	TKİ	Vet.
Atgm.	dk.	gr.	Ltd.	PTT	TL	vs.
AÜ	Doç.	H	m	RC	TM	Yb.
B	DPT	HA	Mah.	s.	TMMOB	Yd. Sb.
BBC	Dr.	HO	Md.	Sb.	TMO	yy.
Bçvş.	DSİ	Hv. Kuv.	MEB	SBF	TRT	Yzb.
BE	DTCF	Hz.	MKE	Sn.	TTK	No.
bk.	Dz. Kuv.	IRO	mm	Sok.	Tug.	
Bl.	Dz. Kuv. K.	İETT	MSB	SOS	Tuğg.	
Bn.	EGO	İng.	MTA	Ş	Tümng.	
Bnb.	ESHOT	İÜ	Müh.	T.C.	TV	
Bşk.	F	K	NATO	TASS	UN	
Bul.	Fak.	kg	ODTÜ	Tb.	UNAC	
C	FAO	km	Onb.	TBMM	UNESCO	
Cad.	FBI	Kor.	Opr.	TCDD	UNICEF	

b. Yukarıda verdiğimiz tablonun dışında kalan kısaltmalar, sadece belirli yıllardaki kılavuzlarda karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada 1965-1975 aralığındaki kılavuzlar ile diğer kılavuzlar arasında iki büyük fark vardır. Bu farklardan birincisi futbol takımlarının adlarına ait kısaltmalar, diğeri ise yabancı akademik dergilere ait kısaltmalardır. Bu kılavuzlarda bulunan *F. Bahçe*, *G. Birliği* (TDK, 1965, 271), *FB*, *F.B.* (TDK, 1966, 271), *GS*, *G.S.* (TDK, 1970, 252) gibi futbol takımı kısaltmaları ve *JRAS*, *JSFOu.* (TDK, 1965, 273), *UAJ*, *UJ* (TDK, 1967, 279), *JA*, *KCsA.* (TDK, 1973, 253) vb. yabancı akademik dergi adlarının kısaltmaları, 1977 ve sonrasındaki kılavuzlarda bulunmamaktadır.

* Kısaltmalardaki yazım farkları, ilerleyen bölümlerde incelenecektir. Bu nedenle sıraladığımız bu kısaltmaların ilgili kılavuzdaki özgün yazımı yerine 2012 kılavuzundaki yazımı esas alınmıştır.

c. Kılavuzların tamamında, toplumun geneli tarafından bilinen FIFA, UNESCO, UNICEF vb. uluslararası kuruluşlara ait kısaltmalar yer almaktadır. Ancak 2012 kılavuzu, bu noktada diğer kılavuzlardan farklılık göstermektedir. Daha önceki kılavuzlarda bu tür kuruluşlardan sadece toplumun geneli tarafından bilinenleri listeye alınırken 2012’de böyle bir durum gözlemlenmemiş başta Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletlerin organları olmak üzere neredeyse bütün uluslararası organizasyonlara yer verilmiştir: *BSEC* bk. KEİ (Black Sea Economic Cooperation Pact), *CACM* (Central American Common Market), *COMESA* (Common Market For Eastern and Southern Africa)... Ayrıca, kılavuza alınan yabancı kısaltmalar için Türkçe karşılık önerilmiş ve bu karşılığa gönderme yapılmıştır. Böylelikle Türkçe kısaltmanın yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Maalesef ki bu uygulamada da birlik sağlanamamıştır. Uluslararası alanda adını çok duyduğumuz *UNESCO* için *BMEBKT* (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı) karşılığı önerilirken *UNICEF* için herhangi bir karşılık önerilmemiştir. Yine adını çok sık duyduğumuz *CIA*, *MOSSAD*, *KGB* üçlüsünden *CIA* için *MHAT* (Merkezi Haber Alma Teşkilatı) önerisi getirilirken *MOSSAD* ve *KGB*’ye Türkçe karşılık önerilmemiştir.

d. Kısaltmalar listesi en zengin olan kılavuz, 1046 kısaltma ile 2012 kılavuzudur. Listedeki kısaltma sayısının 2005’te 561 olduğu dikkate alınırca oldukça büyük bir artış olduğu görülecektir. 2012 kılavuzundaki kısaltmalar bölümünü incelediğimizde bu artışın sebeplerini görebiliyoruz:

- 2005 ve önceki kılavuzlarda sadece birkaç üniversitenin kısaltması yer almaktadır. Meselâ 1992’de kurulan Gaziosmanpaşa Üniversitesinin kısa adı *GOÜ*; 1996 (TDK, 1996, 71), 2000 (TDK, 2000, 80) ve 2005 (TDK, 2005, 60) kılavuzlarında yer alırken aynı yılda kurulan Afyon Kocatepe Üniversitesinin kısa adı olan *AKÜ*, bu kılavuzların hiçbirinde geçmemektedir. Benzer durum, diğer üniversitelerde de görülmektedir. 2012 kılavuzunda bu tutarsızlık giderilmiş ve bütün üniversitelerin kısaltmaları, dizine eklenmiştir. 2005 yılından sonra kurulan üniversite sayısındaki artışa bağlı olarak kısaltmalar da artmıştır.

- 2012 kılavuzunda uluslararası kurum, kuruluş kısaltmalarına ve bunların Türkçe karşılıklarına yer verildiğini söylemiştik. Dizinde hem yabancı kısaltma hem de Türkçe kısaltma listelenmiş ve böylece listedeki kısaltma sayısı artmıştır.

- 2012 kılavuzundaki kısaltma sayısının artmasının başka bir nedeni de bakanlıklara bağlı genel müdürlük, başkanlık adlarının da dizine girmesidir. Daha önceki kılavuzlarda yer almayan *ASAL* (Asker Alma Dairesi Başkanlığı), *ASİGM* (Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü), *BYEGM* (Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü), *CTE* (Ceza ve

Tevkifevleri Genel Müdürlüğü), *NVİGM* (Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü) gibi birçok yeni kısaltma, dizine girmiştir.

e. Toplumun sosyal, kültürel, siyasi ve idari yapısındaki değişikliklere bağlı olarak kurumların yapısı ve adlarında da değişiklik olmaktadır. Bu değişikliklere bağlı olarak dizine yeni kısaltmalar eklenmesi veya dizinden kısaltma çıkarılması normaldir. Ancak bu uygulamanın belli bir sistem içinde yürütülmesi gerekmektedir. Aynı durum veya yapıdaki bazı kısaltmaların kılavuza alınıp bazılarının dışarıda bırakılması uygun değildir. Mesela *Hv. Kuv.* (Hava Kuvvetleri) kısaltması, dizini bulunan bütün kılavuzlarda aynı yazımla karşımıza çıkarken *K.Kuv.* (Kara Kuvvetleri) kısaltması, 2005'e kadar kılavuzlarda yer almış; 2005 ve 2012'de yer almamıştır. USA (United States of America) kısaltması, 2005 dâhil bütün kılavuzlarda karşımıza çıkarken 2012'de yoktur. Oysa hem Kara Kuvvetleri hem de USA, güncelliğini ve varlığını devam ettirmektedir. 2012'ye kadar hep Amerika Birleşik Devletleri ile özdeşleşen *ABD* şeklindeki kısaltmanın 2012'de “Ana bilim dalı” karşılığı olarak verilmesi de dikkat çekici bir durumdur.

Kısaltmalar dizinin kapsamı üzerinde dururken kılavuza geç giren *İO* (ilköğretim okulu) kısaltmasına değinmek istiyoruz. Zorunlu eğitimin 1997'de sekiz yıla çıkarılmasıyla “ilköğretim okulu” terimi kullanılmaya başlanmıştır. Bu kelime grubun kısaltmasının “*İO*” mu yoksa “*İÖ*” mu olacağı, başta bu okullarda çalışan Türkçe öğretmenleri olmak üzere birçok kesim tarafından tartışılmıştır. Ne yazık ki ne 2000 kılavuzunda ne de 2005 kılavuzunda bu konuda bir kısaltma yer almamış ve bu durum, yazımda ikilik doğurmuştur. TDK Başkanlığı, bilgi edinme başvurularına verdiği cevaplarda doğru kısaltmanın *İO* olduğunu açıklamış ama bu cevaplar, toplumun birçok kesimine ulaşmadığı için yazım birliği sağlanamamıştır. 2012 kılavuzunda *İO* (ilköğretim okulu) kısaltmasına yer verilmesini, geç de olsa olumlu bir gelişme olarak değerlendirmek mümkün olabilirdi. Ancak zorunlu eğitim konusunda 2012'de yapılan değişikliklerle “ilköğretim okulu (*İO*)” ifadesi kaldırılmış, bunun yerini “ilkokul” ve “ortaokul” almıştır. Görünen o ki son yazım kılavuzunun aksine bu tarihten sonra “*İO*” kısaltması, “ilköğretim okulu” ifadesi için “ilkokul” için kullanılacaktır.

5. KISALTMALARIN YAZIMINDAKİ DEĞİŞİKLİKLER

Bir dilin yazım kılavuzu, dildeki kelimelerin doğru yazımını içerir; o dili kullanan kişilere rehberlik eder. Kısacası kılavuz, dili kullananları yönlendirir. Ancak bazı durumlarda da bunun tam tersi olur. Halkın benimsediği ve kullandığı bir yazım şekli, kılavuza girebilir. Yazım kılavuzlarının amaçlarından birinin de yazım birliğini sağlamak olduğu düşünüldüğünde bu durum çok fazla yadırganmaz. Kısaltmaların ilk örneklerinin yer aldığı 1941 kılavuzundan

günümüze kadar geçen sürede bazı kısaltmaların yazımında değişiklik veya değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler aşağıda sıralanmıştır.

Kısaltmaların yazımındaki değişikliklerden en önemlisi büyük harfle yapılan kısaltmalardan (birden fazla kelimenin kısaltması olanlar) sonra konulan noktaların kaldırılmasıdır. 1941-1962 arasındaki bütün kılavuzlarda büyük harfle yapılan kısaltmaların arasına hep nokta konulmuştur: *P.T.T.*, *T.B.M.M.* (TDK, 1941, XL; TDK, 1962, XI-XXV). 1965-1975 arasındaki kılavuzlarda ise genellikle ikili yazım tercih edilmiştir: *ÇEK*, *Ç.E.K.* (TDK, 1965, 269), *TBMM*, *T.B.M.M.* (TDK, 1969, 257). 1977 kılavuzunda kolaylık sağlamak amacıyla nokta kullanılmayabileceği belirtilmiş (TDK, 1977, 39) ve dizindeki büyük harfli kısaltmalar noktasız olarak yazılmıştır. 1981 kılavuzunda ise büyük harfli kısaltmaların nokta kullanılmadan yazılacağı vurgulanmıştır (TDK, 1981, 32). 1985-1993 kılavuzlarında “*Kısaltma büyük harfle yazılır. Büyük harflerden sonra normal olarak nokta konur: T.C. (Türkiye Cumhuriyeti); T.B.M.M. (Türkiye Büyük Millet Meclisi); P.T.T. (Posta Telefon Telgraf)*” denilerek büyük harfle yapılan kısaltmalarda yeniden nokta kullanılmaya başlanmıştır. Ancak bu kısaltmaları noktasız kullanmanın yaygınlık kazandığı da belirtilmiştir (TDK, 1985, 39; TDK, 1988, 40; TDK, 1993, 40). 1996 ve 2000 kılavuzlarında *H.A.*, *B.E.*, *K.K.K.*, *P.K.*, *T.C.* vb. kısaltmalarda geleneksel olarak nokta kullanıldığı belirtilmiş (TDK, 1996, 65), 2005 ve 2012’de ise bu uygulama *T.C.* ve *T.* (Türkçe) ile sınırlandırılmıştır (TDK, 2005, 50).

Tek harften oluşan büyük harfli kısaltmalardan sonra nokta kullanılması 1985-1993 arası hariç 2005’e kadar olan bütün kılavuzlarda devam etmiştir: *B.* “*Batı*” (TDK, 1941, XL), *A.* “*Alay*” (TDK, 1965, 267), *F.* “*Fiyat*” (TDK, 1975, 260), *J.* “*Jandarma*” (TDK, 1981, 5), *Y.* “*Yüksek*” (TDK, 1996: 78). 2005 kılavuzundan itibaren *T.* “*Türkçe*” (TDK, 2005, 68) dışında hiçbir kısaltmada nokta kullanılmamıştır.

Kısaltmaların yazımına ilişkin değişiklikleri aşağıdaki tablolarla göstermek mümkündür.

Tablo 5: Yazımında İki'den Fazla Değişiklik Yapılan Kısaltmalar

Sıra	2012	Açılım	Değişiklikler
1	BE	Büyükelçi	B.Elçi (1965 - 1981) B.E. (1996 - 2000) 2005'ten itibaren <i>BE</i> şeklinde kısaltılmıştır.
2	bk.	Bakınız	bkz. (1965 - 1977) bak. (1980 - 1981) 1985'ten itibaren <i>bk.</i> şeklinde kısaltılmıştır.
3	C	Cilt	c. (1965 - 1993) C. (1996 - 2000) 2005'ten itibaren <i>C</i> şeklinde kısaltılmıştır.
4	dk.	Dakika	d. (1965 - 1981) dk (1996 - 2000) 2005'ten itibaren <i>dk.</i> şeklinde kısaltılmıştır.

Sıra	2012	Açılım	Değişiklikler
5	db.	Dil Bilgisi	<i>dilb.</i> (1977-1981) <i>dbl.</i> (1996-2005) 2012'den itibaren <i>db.</i> şeklinde kısaltılmıştır.
6	Sn.	Saniye	sn. (1965-1981) sn (1996-2000) sn. (1965) 2012'den itibaren <i>Sn.</i> şeklinde kısaltılmıştır.
7	Ş	Şirket	Şrt. (1965 – 1981) Ş. (1996 – 2000) 2005'ten itibaren <i>Ş</i> şeklinde kısaltılmıştır.
8	tel.	Telefon	Telf. (1965 – 1981) Tel. (1981) tlf. (1996 – 2000) 2005'ten itibaren <i>tel.</i> şeklinde kısaltılmıştır.
9	telg.	Telgraf	Telg. (1965 – 1981) tlg. (1996) tel. (2000) 2005'ten itibaren <i>telg.</i> şeklinde kısaltılmıştır.
10	tic.	Ticaret	TİC (1965) (Ticarethane) Tic. (1966 – 1977) (Ticarethane) 1996'dan itibaren <i>tic.</i> şeklinde kısaltılmıştır.

Tablo 6: 2012 TDK Yazım Kılavuzu'na Kadar Yazımında bir kez değişiklik yapılan kısaltmalar*

Sıra	2012'deki yazım	Açılım	Değişiklikler
1	A	Alay	A. (1965-2000) 2005 ve sonrasında itibaren "A"
2	Bşk.	Başkan, başkanlık	<i>Bşk.</i> (1965-1981) 1966 ve sonrasında itibaren " <i>Bşk.</i> "
3	cm	santimetre	bk. sm (1965-1981) 1985 ve sonrasında itibaren " <i>cm</i> "
4	Cum. Bşk.	Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığı	Cmh. Bşk. (1965-1981) 2005 ve sonrasında itibaren " <i>Cum. Bşk.</i> "
5	çev.	Çeviren	Çev. (1965 – 1981) 1985 ve sonrasında itibaren " <i>çev.</i> "
6	F	Fiyat, fiyatı	F. (1965-2000) 2005 ve sonrasında itibaren "F"
7	g	Gram	gr. (1965 – 1981) 1985 ve sonrasında itibaren "g"
8	Gnkur.	Genelkurmay	Gn. Kur. (1965-1981) 1996 ve sonrasında itibaren " <i>Gnkur.</i> "
9	gr.	Gramer	Gram. (1965-1975) 1996 ve sonrasında itibaren " <i>gr.</i> "
10	H	1. Hicri 2. Hastane, hastanesi	Hst. (1965-2005) 2012'den itibaren "H"
11	HA	Harp Akademisi	H.A. (1996-2000) 1965-1981 arası ve 2005 sonrası "HA"
12	HO	Harp Okulu	H.O. (1996-2000) 1965-1981 arası ve 2005 sonrası "HO"
13	K	1. Kuzey 2. Komutan, komutanlığı	K. (19965-2000) 2005 ve sonrasında itibaren "K."

* Kısaltma Listesi Bulunan Bütün Kılavuzlarda Yer Alan Kısaltmalar

Sıra	2012'deki yazım	Açılım	Değişiklikler
14	kg	Kilogram	kg. (1965-1981) 1985 ve sonrasında itibaren "kg"
15	km	Kilometre	km. (1965-1981) 1985 ve sonrasında itibaren "km"
16	KKK	Kara Kuvvetleri Komutanlığı	K.K.K. (1996-2000) 1965-1981 ve 2005-2012 "KKK"
17	l	Litre	lt. (1965-1981) 1985 ve sonrasında itibaren "l"
18	m	Metre	m. (1965-1981) 1985 ve sonrasında itibaren "m"
19	MEB	Millî Eğitim Bakanlığı	M.Eğ.B. (1965-1967) 1969 ve sonrasında itibaren "MEB"
20	mm	Milimetre	mm. (1965-1981) 1985 ve sonrasında itibaren "mm"
21	MÖ	Milattan Önce	M.Ö. (1996-2000) 1965-1981 ve 2005-2012 "MÖ"
22	MS	Milattan Sonra	M.S. (1996-2000) 1965-1981 ve 2005-2012 "MS"
23	No.	Numara	Nu., Nr. (1965-1977) Nu. (1996-2005) 1980-1981 ve 2012 "No."
24	öl.	Ölüm tarihi	ölm. (1965-1981) 1996 ve sonrasında itibaren "öl."
25	PK	Posta kutusu	P.K. (1996-2000) 1965-1981 arası ve 2005 sonrası "HO"
26	sa.	Saat	sa (1996-2000) 1965-1981 ve 2005-2012 "sa."
27	T.C.	Türkiye Cumhuriyeti	TC (1965-1981) 1985 ve sonrasında itibaren "T.C."
28	Tug.	Tugay	tuğ. (1965-1975) 1977 ve sonrasında itibaren "Tug."
29	Üçvş.	Üstçavuş	Üsvş (1969-1975) 1965-1967 ve 1977-2012'de Üçvş.
30	Ütgm.	Üsteğmen	Üstğ. (1996-2000) 1965-1981 ve 2005-2012 "Ütgm"
31	Yb.	Yarbay	Yrb. (1965-1981) 1996 ve sonrasında itibaren "Yb."

Tablo 6'da verdiğimiz kısaltmalar, kısaltma dizini bulunan bütün kılavuzlarda yer almaktadır. Bu kılavuzların tamamında değil de belirli dönemlerde yayımlanan bazı kılavuzlarda yer alan ve yazımında değişiklik yapılan kısaltmalar da vardır. Bu kısaltmalar şunlardır:

Tablo 7: Yazımında Değişiklik Yapılan Kısaltmalar (Birkaç Kılavuzda Yer Alanlar)

Sıra	Açılım	Kısaltma ve Değişiklikler
1	Üniversite	Ü. (1965 – 1977) Ü (1996 – 2012) 1980 ve 1981'deki dizinde yok.
2	Milât, Miladî	M. (1966-2000) M (2005-2012) 1965'teki dizinde yok.

Sıra	Açılım	Kısaltma ve Değişiklikler
3	Doğu	<i>D.</i> (1965-1975) <i>D</i> (1996-2012) 1977-1981 dizininde yok
4	Dekametre	<i>dam.</i> (1969-1981) <i>dam</i> (1996-2012) 1967 ve öncesi dizinde yok.
5	Desilitre	<i>dl.</i> (1969-1981) <i>dl</i> (1996-2012) 1967 ve öncesi dizinde yok.
6	Desimetre	<i>dm.</i> (1969-1981) <i>dm</i> (1996-2012) 1967 ve öncesi dizinde yok.
7	Güney	<i>G.</i> (1965 – 1975) <i>G</i> (1985 – 2012) 1977-1981 dizininde yok
8	Kilohertz	<i>KHz.</i> (1965-1981) <i>KHz.</i> (2012) 1996-2005 dizininde yok
9	Malın belirlenen limanda gemi üzerindeki teslim fiyatı (free on board)	<i>Fob f.o.b</i> (1965 – 1981) <i>fob</i> (2012) 1996-2005 dizininde yok.
10	Uluslararası Cinayet Polisi Komisyonu (International Criminal Police Commission)	<i>IKPK</i> (1965-1975) <i>INTERPOL</i> (1996-2005) 1977-1981 dizininde yok
11	Kuruş	<i>krş</i> (1965-1981) <i>kr.</i> (2012) 1996-2005 dizininde yok
12	Türk Anonim Şirketi	<i>T.A.Ş.</i> (1965-1975) <i>TAŞ</i> (1977-1981) <i>TAŞ</i> (2005-2012) 1996-2000 dizininde yok
13	Jandarma Genel Komutanlığı	<i>J.G.K.</i> (1965-1975) <i>JGK</i> (1977-1981) <i>JGK</i> (2005-2012) 1996-2000 dizininde yok
14	Hesap Uzmanı	<i>Hs. Uz.</i> (1965-1981) <i>Hs. Uzm.</i> (2005-2012) 1996-2000 dizininde yok
15	Asistan	<i>Ass.</i> (1965-1981) <i>Asist.</i> (1996-2000) 2005-2012 dizininde yok.
16	Yardımcı Doçent	<i>Yard.Doç.</i> (1996-2000) <i>Yrd. Doç.</i> (2005-2012) 1965-1981 dizininde yok
17	Yüksek Mimar	<i>Yük. Mim.</i> (1996-2000) <i>Y. Mim.</i> (2005-2012) 1965-1981 dizininde yok
18	Yüksek Mühendis	<i>Yük. Müh.</i> (1996-2000) <i>Y. Müh.</i> (2005-2012) 1965-1981 dizininde yok
19	Araştırma Görevlisi	<i>Ar. Gör.</i> (1996-2000) <i>Araş. Gör.</i> (2005-2012) 1965-1981 dizininde yok
20	Bitki Bilimi	<i>bitb.</i> (1996-2005) <i>bit. b.</i> (2012) 1965-1981 dizininde yok.
21	Dil Bilimi	<i>db.</i> (1996-2005)

Sıra	Açılım	Kısaltma ve Değişiklikler
		<i>dil b.</i> (2012)
22	Hazırlayan	<i>hızl.</i> (1996-2005) <i>haz.</i> (2012) 1965-1981 dizininde yok.
23	Hizmete Özel	<i>Hız. özel</i> (1996-2000) <i>Hız. öz.</i> (2005-2012) 1965-1981 dizininde yok.
24	Jandarma	<i>J.</i> (1977, 1996-2000) <i>J</i> (2005-2012) 1965-1975, 1980-1981 dizininde yok
25	Sayı	<i>S.</i> (1996-2000) <i>S</i> (2005-2012) 1965-1981 dizininde yok.
26	Anadolu Üniversitesi	<i>AÜ</i> (2000) <i>ANAÜ</i> (2012) Diğer dizinlerde yok.
27	Atatürk Üniversitesi	<i>AÜ</i> (2000) <i>ATATÜRK ÜNİ</i> (2012) Diğer dizinlerde yok.
28	Araştırma Geliştirme	<i>ARGE</i> (2005) <i>AR-GE</i> (2012) Diğer dizinlerde yok.
29	Kalori	<i>cal</i> (2005) <i>kal</i> (2012) Diğer dizinlerde yok.
30	Muğla Üniversitesi	<i>MÜ</i> (2005) <i>MGÜ</i> (2012) Diğer dizinlerde yok.

Yukarıdaki farklılıkların yanında yazımında hiç değişiklik yapılmayan, kısaltma dizini bulunan bütün kılavuzlarda (1965-1981; 1996-2012) aynı şekilde yazılan kısaltmalar da vardır. Aşağıdaki tabloda gösterdiğimiz bu kısaltmaların sayısı tespitlerimize göre 87'dir. Kısaltmalar dizininde hem noktalı hem de noktasız olarak yer alan (TBBM / T.B.M.M. gibi) kısaltmalar da bu sayıya dâhil edilmiş ve listede gösterilmiştir.

Tablo 6: Yazımında Hiç Değişiklik Yapılmayan Kısaltmalar

Alb.	DDT	Hız.	Müh.	SOS	Tuğg.
AP	Doç.	İETT	NATO	TASS	Tümğ.
Apt.	DPT	İng.	ODTÜ	Tb.	TV
Atğm.	Dr.	İÜ	Onb.	TBMM	UN
AÜ	DSİ	Kor.	Opr.	TCDD	Uzm.
BBC	DTCF	Kora.	Or.	TDK	vb.
Bçvş.	Dz. Kuv.	Korg.	Ora.	Tğm.	vd.
Bl.	Dz. Kuv. K.	krş.	Org.	THA	Vet.
Bn.	EGO	Kur.	Ort.	TKİ	vs.
Bnb.	ESHOT	Kur. Bşk.	PTT	TL	Yd. Sb.
Bul.	Fak.	Ltd.	RC	TM	yy.

Cad.	FKB	Mah.	s.	TMMOB	Yzb.
CD	Gen.	Md.	Sb.	TMO	
ÇS	Gön.	MKE	SBF	TRT	
Çvş.	Hv. Kuv.	MTA	Sok.	TTK	

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yazım kılavuzlarındaki kısaltmaların kapsamı ve değişiklikleri yukarıda tablolar hâlinde gösterilmiştir. Ulaştığımız bütün verileri özet bir tabloyla vermek mümkündür.

Tablo 8: Özet Veriler

Kısaltmalar dizini bulunan kılavuz sayısı (Tıpkıbasımlar dâhil)	17 (1965, 1966, 1967, 1969, 1970 -iki baskı-, 1973, 1975, 1977, 1980, 1981, 1996, 2000, 2005, 2008, 2009, 2012)
Kısaltmalar dizini olmayan kılavuz sayısı (Tıpkıbasımlar dâhil)	10 (1928, 1941, 1948, 1956, 1957, 1960, 1962, 1985, 1988, 1993)
Bütün kılavuzlarda (1928-2012) ortak olan kısaltmaların sayısı	8
Kısaltmalar dizini bulunan bütün kılavuzlarda ortak olan kısaltmaların sayısı	132
Kısaltmalar dizini bulunan bütün kılavuzlarda ortak olan ve yazımında bir kez değişiklik yapılan kısaltmaların sayısı	31
Kısaltmalar dizini bulunan bazı kılavuzlarda ortak olan ve yazımında bir kez değişiklik yapılan kısaltmaların sayısı	30
Yazımında ikiden fazla değişiklik yapılan kısaltma sayısı	10
Yazımı değiştirilen toplam kısaltma sayısı	71

İlgili bölümde de belirttiğimiz üzere, yazım değişikliği olan kısaltmaların birçoğundaki değişiklik, nokta kullanılıp kullanılmamasından kaynaklanmaktadır. Bu değişikliklerin büyük kısmı da başka bir yazım şeklinin toplumda yaygınlaşmasından kaynaklanmaktadır. Meselâ *numara* sözcüğünün kısaltması olarak bütün kılavuzlarda önerilen “*Nu.*”, bir türlü yaygınlık kazanmamış, bu kelimenin kısaltması genellikle “*No.*” olarak yapılmıştır. Bu nedenle 2012 kılavuzunda ilgili sözcüğün kısaltması “*No.*” olarak verilmiştir. Yazımında en fazla değişiklik yapılan kısaltma, *telefon* sözcüğünün kısaltmasıdır: *Telf.* (1965 – 1981), *Tel.* (1981), *tlf.* (1996 – 2000), *tel.* (2005-2012).

Gelecekte yayımlanacak yazım kılavuzlarında kelimelerin ve kısaltmaların yazımına ilişkin yeni değişiklikler görmek mümkündür. Yazım kurallarının sık sık değişmesi dile ve TDK’ye olan güveni sarsmakla birlikte kılavuzda farklı, uygulamada farklı yazımlarla karşılaşılması da doğru değildir ve yapılan değişiklikler, bu çelişkiyi ortadan kaldırmak için yapılmaktadır. Kısaltmalar konusunda yazım birliğinin sağlanması için yapılması gerekenleri şöyle sıralayabiliriz:

a) Sözlük ve yazım kılavuzu, dilin temel başvuru kaynağıdır. Ancak günümüzde bu kaynakların basılı nüshasından çok Genel Ağdaki sürümleri kullanılmaktadır. Bu nedenle, TDK web sayfasının ilgili bölümleri sık sık güncellenmeli, yapılan güncellemeler ana sayfadan duyurulmalıdır.

b) Yeni kullanılmaya başlayan kısaltmalar takip edilmeli ve bu kısaltmalar yeni baskı beklenmeden genel ağdaki dizine eklenmelidir. Çünkü yeni baskının çıkması için geçen sürede yanlış yazımların dile yerleşme riski vardır. Yukarıda ele aldığımız *İÖ* kısaltması, bu eksikliğin kötü sonuçlarını ortaya koyan dikkat çekici bir örnektir. Aynı durum, yazımında değişiklik yapılan kısaltmalar için de geçerli olmalıdır.

c) Ne yazık ki birçok kişi TDK'yi "*Sık sık kural değiştiren kurum*" olarak görmektedir. Bu nedenle yazımında değişiklik yapılan kelimeler ve kısaltmalar için gerekçe hazırlanmalı ve genel ağ sayfasında açıklanmalıdır. Bir yazım kuralında değişiklik yapıldıysa bu değişikliğin bir sebebi olmalıdır ve bu sebebi sadece Türk dili uzmanları değil toplumun geneli merak etmektedir.

d) TDK, bilgi edinme yoluyla kendisine ulaşan bütün soruları cevaplandırmaktadır. Bu cevaplar, konu başlıklarına göre sınıflandırılarak Kurumun genel ağ sayfasında kolay ulaşılabilir bir yerde yayımlanmalıdır.

e) Kılavuzdaki yazım ile uygulamadaki yazımın birbirine uyması gerekir. TDK'nin son kılavuzunda bu yönde yeni adımlar atılmıştır ancak bize göre eksik kalan noktalar vardır. *Telefon (tel.)*, *çeviren (çev.)*, *hazırlayan (haz.)* gibi kelimelerin kısaltmaları, genellikle metin içinde değil de adres ve bibliyografik künye yazımında kullanılmaktadır. Kılavuzdaki yazımın aksine uygulamada bu kısaltmaların tamamı çoğunlukla büyük harfle başlamaktadır. *Telefon* sözcüğünün kısaltmasından sonra genellikle nokta kullanılmamaktadır. Bu nedenle yukarıdaki kelimelerin kısaltmalarının *Tel*, *Çev.* ve *Haz.* şeklinde yapılması daha uygun olacaktır.

f) Kaynak dilindeki kısaltması Türkçeye iyice yerleşmiş olan CIA, MOSSAD, KGB gibi kurumlar için önerilen/önerilecek olan Türkçe kısaltmaların öncekilerin yerini alması çok güçtür. Bu gibi kısaltmalar, kaynak dildeki gibi kullanılabilir ancak dile henüz yerleşmemiş yabancı kurum ve kuruluş adlarının Türkçe kısaltmalarının basın yayın organlarında, ders kitaplarında, resmî yazışmalarda kullanılması sağlanmalıdır.

g) Kılavuzların kısaltmalar dizini daha da zenginleştirilmeli ve dizinde yer alan kısaltmalar, özenle seçilmelidir. Başta meslek adları olmak üzere günlük hayatta çok sık kullanılan ve tabelalarda, mühürlerde, kaşelerde yer alması muhtemel kelimelerin kısaltmalarına özellikle yer verilmelidir.

h) Adı değişen veya yeni açılan kurumların TDK tarafından kısaltmaları hemen belirlenmeli ve belirlenen kısaltma, kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Kaynaklar

- Dil Encümeni. (1928). *İmlâ Lûgati*. İstanbul: Devlet Matbaası
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1941). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1948). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1956). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1957). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1960). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1962). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1965). *Yeni İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1966). *Yeni İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1967). *Yeni İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1969). *Yeni İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1970a). *Yeni Yazım (İmlâ) Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1970b). *Yeni Yazım (İmlâ) Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1973). *Yeni Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1975). *Yeni Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1977). *Yeni Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1980). *Yeni Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1981). *Yeni Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1985). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1988). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1993). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1996). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2000). *İmlâ Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2005). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2008). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2009). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2012). http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_content&view=category&id=50
(Erişim Tarihi: 2012, 22 Nisan)